

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційне дослідження **Карпенко Ангеліни Андріївни**
«Трансформації змісту підготовки майбутніх психологів до професійної діяльності (2002–2025рр.)», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
галузі знань Освіта / Педагогіка

Актуальність дослідження Карпенко Ангеліни Андріївни є беззаперечною. Вона зумовлена державними законодавчими документами щодо підвищення рівня підготовленості фахівців різних галузей знань у закладах вищої освіти, як от: Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту», Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту». Саме від рівня підготовки майбутніх психологів, здатних до відтворення системних психолого-педагогічних знань, до самовдосконалення залежить виконання завдань і вимог професійної освіти, що зорієнтовані на перспективу.

Проте сучасна вітчизняна система освіти повинна відповідати її сучасним світовим тенденціям. Реалізуючи такі завдання, постає необхідність щодо наукового забезпечення модернізаційних процесів у змісті підготовки майбутніх психологів. Погляд в історію на розвиток змісту освіти дозволив здобувачці уникнути помилок, виявити досягнення, зберегти і примножити її здобутки. *Ретроспективний* аналіз історичних віх трансформаційних змін у змісті підготовки майбутніх психологів за освітнім рівнем «бакалавр» дозволив Карпенко Ангеліні Андріївні осмислити позитивний досвід минулого (початок 21-го ст.) в пошуку ефективних шляхів їх підготовки до практичної діяльності (отже, розглядався *соціально-історичний чинник*).

Розглядаючи *історико-педагогічний чинник* розвитку змісту психологічної підготовки майбутніх фахівців, дослідниця визначила певні досягнення, які не втратили своєї значущості й актуальності в наш час. Сьогодні вони є підґрунтям для подальшого розвитку змісту підготовки майбутніх психологів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тематика дисертації безпосередньо пов'язана з планом наукових досліджень кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова. Зокрема, дослідження реалізовано в межах наукової теми «Теоретико-методологічні засади особистісно-професійного розвитку сучасного фахівця в умовах діджиталізації та диверсифікації освіти» (Державний реєстраційний номер: 0124U004701).

Ступінь обґрунтованості, достовірності наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (218 найменувань) та 5

додатків. Повний обсяг дисертації – 326 сторінок, із них – 181 сторінка основного тексту.

Позитивним є те, що висунуті дослідницею завдання адекватні об'єкту, предмету, меті дослідження. Реалізація кожного із завдань чітко прослідковується через зміст і структуру дисертації в логічній послідовності.

У вступі визначена актуальність дослідження, наукова новизна та практична значущість.

У **першому розділі** дослідниця аналізує правову і нормативну бази професійної підготовки майбутніх психологів, аналізує погляди науковців на організацію навчання у вищій школі, зокрема на його стандартизацію на різних етапах розвитку вищої освіти України. Аналізуючи розвиток психологічної освіти в США, Великій Британії, Ізраїлі, дослідниця акцентує увагу на розробці різних програм для формування оновленого змісту підготовки майбутніх психологів до професійної діяльності в Україні, як от: «Судова психологія», «Психологія травми», професійні супервізії та постдипломні програми, що забезпечують перехід від академічних знань до практичної діяльності. У цьому розділі дається характеристика першого періоду трансформацій змісту підготовки майбутніх психологів (2002-2013 рр.), роблячи акцент на компетентнісному підході різнорівневого навчання та особливостях змісту і форм підготовки студентів до самостійної професійної діяльності.

У **другому розділі** дослідниця розкрила пріоритетні напрями оновлення змісту професійної підготовки майбутніх психологів у вищій школі у другому досліджуваному періоді (2014-2021 рр.). Звертається увага на розвиток міжкультурної компетенції, що допомагає майбутнім психологам ефективно працювати з різними клієнтами. Формування цифрових компетентностей у підготовці майбутніх психологів, як стверджує дослідниця, потребує *системного підходу* і має вирішальне значення для допомоги психологам у професійній діяльності. Проте дослідниця зазначає зниження рівня професійної підготовки майбутніх психологів через надмірне використання електронних освітніх ресурсів та режиму дистанційного навчання.

Третій розділ дисертації присвячений аналізу трансформацій змісту підготовки майбутніх психологів до професійної діяльності у період воєнного стану України – це третій період, що охоплює дослідження (2022 – 2025 рр.). Дослідницею обґрунтовано *перспективні напрями* вдосконалення професійної підготовки майбутніх психологів, зокрема: спрямованість на цифровізацію освітнього процесу, поступовий перехід до навчання з використанням штучного інтелекту; узгодження змісту підготовки психологів із європейськими стандартами; впровадження програм, спрямованих на розвиток особистісних ресурсів, підвищення психологічної стійкості (резильєнтності) тощо.

Цінність дослідження полягає і у **практичній** його значущості. Результати роботи можуть бути використані у фаховій підготовці здобувачів педагогічних та психологічних спеціальностей, а також

у процесі підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників та фахівців соціально-гуманітарної сфери.

Узагальнені дані щодо розвитку методів навчання у 2002–2025 рр. можуть бути залучені до вдосконалення освітньо-професійних програм. Крім того, напрацювання авторки щодо трансформації змісту підготовки психологів дозволяють проєктувати інноваційні форми навчання, спрямовані на формування адаптивності та професійної міцності майбутніх фахівців.

Повнота викладення матеріалу дисертації в опублікованих працях, персональний внесок здобувача. Зміст дисертації повною мірою висвітлено у 18 наукових працях, зокрема: 6-ти статтях у фахових виданнях України категорії «Б», 2-ох у зарубіжних виданнях, розділі колективної монографії та 9 тезах доповідей. Робота є самостійним, завершеним і оригінальним дослідженням. Усі наукові результати, що виносяться на захист, здобуті автором особисто.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Ґрунтовне вивчення дисертації та результатів її перевірки на унікальність дає підстави стверджувати про відсутність порушень академічної доброчесності. Використання напрацювань інших авторів оформлено коректно, з чітким дотриманням правил наукового цитування

Оформлення дисертаційної роботи. Робота Карпенко А. А. виконана з дотриманням усіх вимог до оформлення дисертацій (наказ МОН України № 40 від 12.01.2017 р.). Структура дослідження є раціональною, а науковий стиль викладу забезпечує логічне, послідовне та аргументоване представлення здобутих результатів.

Натомість слід звернути увагу на окремі моменти в дослідженні, що потребують **уточнення і є дискусійними**:

1. Авторка переконливо розкриває динаміку трансформацій змісту підготовки психологів через виокремлення трьох хронологічних періодів, однак у роботі меншою мірою представлено чітке концептуальне узагальнення щодо незмінних складників змісту підготовки впродовж усього терміну дослідження (23 років), що могло б підсилити теоретичну значущість дослідження та підкреслити фундаментальність освітніх традицій.

2. З огляду на те, що виявлені прогностичні тенденції значною мірою відображають досвід університетів, які стали базою дослідження, вважаємо за доцільне чіткіше визначити умови, за яких ці прогнози можуть бути валідними для інших суб'єктів освітньої діяльності в Україні.

3. Робота містить 5 додатків на 104 сторінках. При загальному обсязі дисертації у 326 сторінок така кількість додаткових матеріалів може сприйматися як переобтяження структури; доцільно було б частину цих даних інтегрувати безпосередньо в основний текст розділів.

Попри висловлені зауваження, загальна логіка та наукова цінність дисертації залишаються беззаперечними. Дослідження справляє позитивне враження своєю обґрунтованістю. Отримані результати є значущим здобутком для галузі 01 Освіта / Педагогіка та свідчать про високий рівень професійної підготовки дисертантки.

**Загальний висновок про відповідність дисертації вимогам
«Порядку присудження наукових ступенів»**

Представлена дисертація Карпенко Ангеліни Андріївни є ґрунтовним дослідженням, яке за своєю актуальністю, рівнем наукової новизни та практичною цінністю результатів повною мірою відповідає спеціальності 011 – освітні, педагогічні науки та чинним вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), та вимогам, передбаченим «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 року № 341 та від 19.05.2023 року № 502), і може бути рекомендована до публічного захисту для присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка», за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Рецензент:

доктор пед. наук, професор
НУК ім. адм. Макарова

Тетяна СТЕПАНОВА